

УДК: 364.122 – 053.6

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ДЕЗАДАПТАЦІЇ У ПІДЛІТКІВ

Сойма Наталія Дмитрівна
м.Ужгород

В статті розглядається явище підліткової дезадаптації на сучасному етапі розвитку України. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до розвитку особистості, зокрема її емоційної сфери - формування ініціативності, сміливості, вміння приймати самостійні рішення, швидко адаптуватися до різних умов. Особливо важко прийняти сучасні умови розвитку найбільш вразливій віковій категорії суспільства – підліткам. Для того щоб, в умовах демографічної кризи Україна не втратила майбутніх громадян, свій майбутній трудовий ресурс, необхідно проводити і реалізувати комплекс соціально-педагогічних заходів, спрямованих на відновлення у підлітків порушення соціальних зв'язків та відносин. Останніми роками в зв'язку із перехідним станом нашого суспільства, що спричинив загальну кризу в багатьох сферах життя, проблема дезадаптації набула надзвичайної актуальності.

Ключові слова: дезадаптація, депресія, девіація, підліток, підліткова дезадаптація, емоційна дезадаптація, проблемна ситуація, соціалізація.

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до розвитку особистості, зокрема її емоційної сфери - формування ініціативності, сміливості, вміння приймати самостійні рішення, швидко адаптуватися до різних умов. Особливо важко прийняти сучасні умови розвитку найбільш вразливій віковій категорії суспільства – підліткам.

Актуальним у сучасних умовах є питання комплексного вивчення дезадаптації дітей (підлітків) у школі. Як свідчать результати наукових досліджень (М.Р.Бітянова, М.Р.Бітянова, Г.М.Бреслав, Г.В.Бурменська, І.О.Коробейников, Н.Г.Лусканова, Н.Ю.Максимова, Р.В.Овчарова та ін.), діти відчувають стан дезадаптації при систематичному шкільному навчанні. З

цим пов'язані проблеми важковихованості та труднощів у навчанні; медико-біологічні (поведінкові, патохарактерологічні) (Ю.М.В'юнкова, Н.Л.Коновалов, О.Л.Кононко, В.Ларрі, М.Д.Сілвер та ін.) і соціопатичні дисфункції, які ускладнюють процес соціальної адаптації в будь-якому віці (В.І.Гарбузов, О.І.Захаров, Л.П.Пономаренко, А.С.Співаковська, О.В.Хухлаєва, І.С.Булах, Г.Гартманн, Н.Квінн, Д.Келлі, М.Раттер, Г.О.Хомич).

Для того щоб, в умовах демографічної кризи Україна не втратила майбутніх громадян, свій майбутній трудовий ресурс, необхідно проводити і реалізувати комплекс соціально-педагогічних заходів, спрямованих на відновлення у підлітків порушення соціальних зв'язків та відносин.

Останніми роками в зв'язку із перехідним станом нашого суспільства, що спричинив загальну кризу в багатьох сферах життя, проблема дезадаптації набула надзвичайної актуальності.

Мета статті – визначити шляхи формування дезадаптації підлітків. Завдання, що дозволяють наблизитись до мети: розкрити особливості підліткового віку та виявити фактори, що сприяють формуванню дезадаптації.

Отже, підліток – це особлива категорія населення, це юнак або дівчина в перехідному від дитинства до юності віці. Сучасна наука визначає підлітковий вік в залежності від країни (регіону проживання) і культурно-національних особливостей, а також статі (від 12-14 до 15-17 років). Зазвичай цей вік називають перехідним. У цей час у підлітків виникають часті суперечки з батьками, хтось із підлітків шукає себе, свої цілі в житті, захоплюється філософією [1].

В основному різко погіршуються відносини з батьками. Людина в перехідному віці стає занадто агресивною та запальною. Але підлітковий період – це період соціалізації і сильного

розвитку розуму.

Окремо слід зупинитися на підлітковій кризі, яку пов'язують з духовним зростанням особистості підлітка з зміною його соціального статусу. Емпіричні дослідження, які справді таки вказують на те, що в одних підлітків яскраво виявляються основні симптоми кризи: впертість, негативізм, егоцентризм, зухвалість, протести проти авторитетів, відчуження (деперсоналізація), порушення оцінки образу фізичного “Я” та ідентичності, асоціальність поведінки. В інших особистісний розвиток відбувається без особливих екстраординарних зовнішніх проявів [2].

В силу свого егоцентризму та зухвалості підліток часто стикається з проблемними ситуаціями, з яких він самостійно не в змозі знайти вихід. Допомогу, на першому етапі, надають батьки, але якщо ситуація занадто критична – то за допомогою, частіше за все звертаються до соціального працівника, який працює з певною категорією людей, або ж до сімейного психолога, які допоможуть їм знайти вихід з проблемної ситуації.

Проблемна ситуація – це характеристика стану соціокультурного життя суспільства на індивідуальному, груповому й загальносоціальному рівнях, при якому під дією визначених (зовнішніх або внутрішніх) чинників раніше стали процеси способу життя і взаємодії людей, їхні динамічні зв'язки з оточенням здаються порушеними, а механізми відновлення балансу таких стосунків і зв'язків багато в чому відсутні [3, с.55].

Проблемні ситуації, з яких важко самостійно знайти вихід можуть тягнути за собою цілий спектр різних відхилень, таких як: депресія, девіація дезадаптація. Депресія – це психічний розлад, що характеризується «депресивною тріадою»: зниженням настрою і втратою здатності переживати радість (ангедонія), порушенням мислення (негативні судження, песимістичний погляд на події і т. д.), рухової загальмованості. При депресії знижена самооцінка, спостерігається втрата інтересу до життя і звичної діяльності. Девіація – поведінка, що не узгоджується з нормами, не відповідає сподіванням соціальної групи або всього товариства; жертви девіації. Дезадаптація – цей термін позначає порушення пристосування організму до умов існування, у першу чергу до соціального середовища. Отже, дезадаптованість - це не процес, а стан, що виникає від незадоволення основних потреб у результаті використання неадекватних способів поведінки. При цьому виникає невроз або психопатія, що характеризуються незбалансованістю на організмичному рівні в системі особистість - середовище. Стан балансу є стан задоволеності потреб особистості.

Література і джерела

1. Цукерман Г.А. Психология саморазвития: задача для подростков и их педагогов: Пособие для учителей / Г.А. Цукерман. Фирма "Интерпракс" - Москва-Рига, 1994. - 156 с.
2. Особистісне зростання підлітка [Електронний ресурс] // Вікова та педагогічна психологія. Ред. : О.В. Скрипченко. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/13990507/psihologiya/vikova_ta_pedagogichna_psihologiya_-_skripchenko_ov . - Мова укр.
3. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів: науково-навчально-методичний посібник для студентів, магістрантів, аспірантів та спеціалістів у галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи / Харченко С.Я., Кратінов М.С., Ваховський Л.Ц., Кратінова В.О., Песоцька О.П., Караман О.Л. - Луганськ: "Альма-матер", 2003. - 198 с
4. Тіхонова М.І. Індивідуально-психологічні фактори емоційної дезадаптації дітей молодшого шкільного віку [Текст] : збірник научних трудов / М.І. Тіхонова // Психологія / ред. С. Д. Максименко [(та ін.) ; відп. ред. Л. В. Долинська. - Київ, 2003. - Вип. 20. - С. 180-190.
5. Хоменко И.С. Особенности адаптации ребенка к школе (рекомендации для родителей) / И.С. Хоменко // Классный журнал 5+. – 2000. – №9. – С.8-9.

В статтє рассматривается явление подростковой дезадаптации на современном этапе в Украине. Современное общество предъявляет новые требования к развитию личности, в частности его эмоциональной сферы - формирование инициативности, смелости, умения принимать самостоятельные решения, быстро адаптироваться к различным условиям. Особенно трудно принять современные условия развития наиболее уязвимой возрастной категории общества - подросткам. Для того чтобы, в условиях демографического кризиса Украина не потеряла будущих граждан, свой будущий трудовой ресурс, необходимо проводить и реализовать комплекс социально-педагогических мероприятий, направленных на восстановление у подростков нарушения социальных связей и отношений. В последние годы в связи с переходным состоянием общества, вызвавший всеобщий кризис во многих сферах жизни, проблема дезадаптации приобрела чрезвычайную актуальность.

Ключевые слова: дезадаптация, депрессия, девіація, подросток, подростковая дезадаптация, эмоциональная дезадаптация, проблемная ситуация, социализация.

In the article the phenomenon of adolescent maladjustment has been considered. Modern society places new demands on personal development, including its emotional sphere - the formation of initiative, courage, ability to make independent decisions, quickly adapt to different conditions. Particularly difficult it is to accept the present conditions of the most vulnerable age group of society - young. In order not to lose future citizens, our future workforce, in a demographic crisis in Ukraine it is needed to conduct and implement a range of social and educational measures to recover in adolescent violations of social connections and relationships. In recent years, due to the transition state of our society, causing the overall crisis in many areas of life, the problem of exclusion has become extremely urgent.

Key words: dezadaptatsyya, depression, devyatsyya, teenager, podrostkovaya dezadaptatsyya, emotsyonalnaya dezadaptatsyya, problemnaya a situation, socialization.